

ПРО СТАН ЗАХИСТУ КОНСТИТУЦІЙНИХ ЗАСАД ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ВЕПРИЦЬКИЙ Роман Сергійович - Глава адміністрації Комінтернівського району м. Харків

В статті розглядається стан захисту конституційних основ підприємницької діяльності та пропозиції щодо забезпечення цих станів.

Ключові слова: конституційне право, засади, підприємницька діяльність, перевірки, суб'єкти господарювання, контролюючі органи.

Забезпечення конституційних засад підприємницької діяльності останнім часом набуває особливої актуальності, в зв'язку із затвердженням Президентом України Програми економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава»¹. Програма передбачає створення режиму максимального сприяння бізнесу і підприємству шляхом зменшення втручання держави в економіку, захисту малого і середнього бізнесу від неправомірного впливу як юридичних, так і фізичних осіб, зниження адміністративного тиску, удосконалення планових заходів державного нагляду та зменшення їх кількості.

Право займатися підприємницькою діяльністю надано громадянам України ст. 42 та ст. 67 Конституції України² та законами України. Кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом.

¹ Конституція України. – Х. : Право, 2011.

² Указ Президента України від 12 березня 2012 року № 187/2012 [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/>

Держава забезпечує захист конкуренції у підприємницької діяльності, не дозволяється зловживання монопольним становищем на ринку, не допускається неправомірне обмеження конкуренції та недобровісна конкуренція. Держава в особі своїх органів влади має захищати права споживачів, здійснювати контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяти діяльності громадських організацій споживачів. Підприємці, як і всі громадяни України, зобов'язані сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом, щорічно надавати до податкових інспекцій за місцем проживання декларації про свій майновий стан та доходи за минулий рік у порядку встановленому законом.

Але численні звернення громадян в органи місцевого самоврядування і місцеві державні адміністрації показують, що мають місце надмірні перевірки контролюючих і правоохоронних органів, які не сприяють формуванню належних умов для ведення підприємницької діяльності, а навпаки - заважають їй. Так, приватна фірма «Світанок» за 2012 рік дев'ять разів перевірялась працівниками податкової інспекції та міліції, тричі санітарно-епідеміологічною службою і п'ять перевірок було проведено пожежною інспекцією, газовою інспекцією та енергонаглядом. Подібного тиску зазнали і фізичні особи - приватні підприємці Чорний і Герасименко та товариство з обмеженою відповідальністю «Будівельник». Такі приклади характерні не тільки для м.

Харків, вони мають розповсюджений характер. Більшість таких перевірок ніяких суттєвих порушень не виявили, але завдали шкоди суб'єктам господарювання.

«... Необгрунтоване втручання органів державної влади та правоохоронних органів у діяльність суб'єктів підприємництва завдає шкоди не лише бізнесу, а й державі внаслідок формування несприятливого інвестиційного середовища, зменшення кількості робочих місць, недотриманих податків та зборів від суб'єктів, які внаслідок такого тиску припиняють займатись підприємництвом»³.

Особливо надокучають суб'єктам господарювання незаплановані перевірки, як правило, неефективні і безрезультатні, проведені без вивченого підходу до планування контрольно-перевірочної роботи, врахування дійсних обставин діяльності конкретного суб'єкта підприємництва. Уповноважені державні органи не завжди дотримуються вимог законів України «Про загальні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»⁴ та «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності»⁵ та ряду інших законів і підзаконних актів.

Наявність судових рішень на користь позивачів - підприємців до контролюючих органів свідчить про численні порушення з боку останніх, зокрема податкових органів при донарахуванні податкових зобов'язань.

Досить часто підставою для проведення позапланових суб'єктів господарювання слугують звернення фізичних осіб, які містять недостовірні дані щодо їх авторів, або подаються з надуманих мотивів. Мають місце і перевірки на підставі анонімних звернень, та перевірки за письмовими зверненнями різних органів виконавчої влади, в

компетенцію яких не входить право порушувати такі клопотання.

Питання про обгрунтованість та доцільність перевірок суб'єктів господарювання набуло особливої ваги з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України ст. 214 якого гласить, що слідчий, прокурор, невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування. З моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань розпочинається досудове розслідування з усіма витікаючими наслідками: ревізіями, інвентаризаціями, аудитом, вилученням документів обліку, відривом працівників від роботи в зв'язку з викликами до слідчого, арештом майна і рахунків, втратою іміджу, довіри партнерів. Практика показала, що, як правило, досудове розслідування, завдає значних збитків суб'єкту господарювання, навіть якщо за результатами розслідування, кримінальне провадження буде припинено за реабілітуючими підставами. Так відносно керівника ТОВ «Веселка» впродовж трьох місяців велись розслідування, яке було закрито на основі ч. 1 ст. 284 КПК України за встановленням відсутності події кримінального правопорушення.

Але під час перевірки, ТОВ «Веселка» зазнало таких суттєвих збитків, що після закриття кримінального провадження вимушене було заявити про своє банкрутство. Було також встановлено, що перевірка була ініційована конкурентами, суб'єкта господарювання, але це на врятувало ТОВ «Веселка».

Нагляд за додержанням законів і процесуальне керівництво досудового розслідування здійснює прокурор. Саме він має не допустити використання норм кримінального процесуального законодавства в протиправних цілях.

В Харківській області зареєстровано 300 тис. підприємств, відносно діяльності яких в 2012 році було проведено 58 тис.

³ Анатолій Чумаченко Прокурорський нагляд за додержанням конституційних засад підприємницької діяльності // Вісник Національної академії прокуратури України. – К., 2013. - № 2. – С. 93.

⁴ Закон України «Про загальні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» // Відомості Верховної Ради України

⁵ Закон України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» // Відомості Верховної Ради України

перевірок, половина з яких позапланова⁶. Навіть вибірковий аналіз результатів перевірок підприємницької діяльності показав, що при більшості перевірок серйозних недоліків і порушень з боку підприємців виявлено не було.

З метою забезпечення конституційних прав громадян в підприємницькій діяльності доцільно було б зобов'язати керівників правоохоронних та державних контролюючих органів області на безумовне виконання вимог законодавства України в сфері захисту конституційних засад підприємницької діяльності, як підґрунтя створення сприятливого бізнес-клімату, збереження темпів зростання економіки в регіоні.

Районним державним адміністраціям забезпечити виконання організаційно-практичних заходів та забезпечити прийняття управлінських рішень, необхідних для своєчасного створення та ефективної роботи в населених пунктах і містах, районах, селищних центрах надання адміністративних послуг за принципом «Єдиного вікна».

Місцевим державним адміністраціям та органам місцевого самоврядування забезпечити виконання вимог Закону України «Про адміністративні послуги» та Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності», визначивши конкретних виконавців та встановивши відповідний контроль прокуратури, узагальнити стан додержання конституційних прав суб'єктів господарювання на здійснення підприємницької діяльності органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, правоохоронними та контролюючими органами області.

При наявності законних підстав, вжити заходи прокурорського реагування та, у разі необхідності, додаткові заходи щодо координації діяльності правоохоронних органів.

Керівникам органів внутрішніх справ,

⁶ Див. Протокол «круглого столу» з питання «Про стан захисту конституційних засад підприємницької діяльності в Харківській області» від 31 травня 2013 р., проведеного в Харківській обласній державній адміністрації.

органів СБ України, органів Міндоходів України активізувати в межах компетенції проведення комплексних заходів щодо виявлення і документування фактів незаконного втручання та перешкоджання діяльності суб'єктів господарювання їх підлеглими, службових зловживань та проявів корупції у цій сфері, притягнення винних осіб до встановленої законом відповідальності.

Підрозділам регіонального фонду підтримки підприємництва необхідно: вжити необхідні додаткові заходи щодо інформування суб'єктів господарювання про роботу «гарячої лінії» з метою якнайефективнішого її використання для отримання інформації про факти незаконного перешкоджання роботі та розвитку бізнесу.

Забезпечити системну взаємодію з органами щодо своєчасної передачі отриманих звернень для перевірки вказаних фактів та, при наявності законних підстав, вжиття заходів для поновлення порушених прав. Виявлені факти порушень висвітлювати в засобах масової інформації та інформувати про них органи влади і громадськість.

Доцільно створити Центр з правової допомоги суб'єктам господарювання з метою підвищення правової обізнаності підприємців й запобігання перешкоджанню підприємницької діяльності та забезпечити поширення інформації про його діяльність у бізнес-середовищі.

Керівникам державних контролюючих органів з метою оптимізації здійснення контрольних функцій та недопущення штучних адміністративних перешкод для сталого функціонування суб'єктів господарювання необхідно вжити належні організаційні та практичні заходи щодо взаємодії при плануванні роботи, обміні інформацією за результатами проведених перевірок та про прийняті рішення (зупинення (тимчасове припинення) господарської діяльності, анулювання ліцензій тощо). Більш ширше впроваджувати практику проведення комплексних перевірок при наявності для цього законних підстав.

Керівникам ГУ МВС України в областях, Управлінням СБ України в області, ГУ Міндоходів в областях, керівникам державних

АНОТАЦІЯ

В статті розглядається стан захисту конституційних засад підприємницької діяльності та пропозиції щодо забезпечення їх виконання.

контролюючих органів у разі надходження завдань та при проведенні позапланових перевірок суб'єктів господарювання слухно було б інформувати органи прокуратури про такі завдання.

Прокуратурі рекомендувати організувати проведення відповідних перевірок законності кожного факту ініційованих позапланових заходів.

Районним державним адміністраціям організувати проведення семінарів-нарад спільно з правоохоронними та державними контролюючими органами із залученням суб'єктів господарювання і громадських організацій підприємців з метою забезпечення реалізації на місцях державної політики щодо захисту конституційних засад підприємницької діяльності.

Доцільно було б на місцях органам виконавчої влади, Департаменту підвищення конкурентоспроможності із залученням громадських організацій розробити та впровадити дієвий механізм для забезпечення ефективної протидії фактам незаконного втручання в підприємницьку діяльність, попередження тиску на суб'єктів малого і середнього бізнесу.

Громадським організаціям підприємців необхідно розробити алгоритм взаємовідносин з правоохоронними органами з

метою своєчасної передачі інформації про факти втручання в господарську діяльність, забезпечити оприлюднення таких фактів у засобах масової інформації області та подальше висвітлення результатів роботи органів виконавчої влади, правоохоронних та контролюючих органів у сфері захисту конституційних засад підприємницької діяльності.

Література

1. Конституція України. – Х. : Право, 2011.
2. Указ Президента України від 12 березня 2012 року № 187/2012 [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon2.gada.gov.ua/>
3. Анатолій Чумаченко Прокурорський нагляд за додержанням конституційних засад підприємницької діяльності // Вісник Національної академії прокуратури України. – К., 2013. - № 2. – С. 93.
4. Закон України «Про загальні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» // Відомості Верховної Ради України
5. Закон України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» // Відомості Верховної Ради України
6. Протокол «круглого столу» з питання «Про стан захисту конституційних засад підприємницької діяльності в Харківській області» від 31 травня 2013 р., проведеного в Харківській обласній державній адміністрації.